

Damir Globočnik

Spominska plošča misijonarju Ignaciju Knobleharju v Škocjanu na Dolenjskem

GLOBOČNIK Damir, ddr., umetnostni
zgodovinar, Langusova ul. 29, SI-4240 Radovljica,
damirglobocnik1@gmail.com

27-76-051:929Knoblehar I.
395.4:929Knoblehar I.

**SPOMINSKA PLOŠČA MISIJONARJU
IGNACIJU KNOBLEHARJU V ŠKOCJANU NA
DOLENJSKEM**

Prvi pobudnik za postavitev spomenika misijonarju Ignaciju Knobleharju (1819–1858) in za prenos njegovega trupla iz Neaplja v domovino je bil neznani pisec v *Laibacher Zeitung*. *Zgodnja Danica* je objavljala sezname darovalcev (denar so zbirali predvsem duhovniki) in različna mnenja o lokaciji Knobleharjevega spomenika. Nekateri so se namesto za spomenik zavzemali, da bi denar namenili za misijonsko delovanje v Afriki. Spominsko ploščo Ignaciju Knobleharju so odkrili leta 1867 v župnijski cerkvi sv. Kancijana in tovarišev v Škocjanu na Dolenjskem, kjer je bil misijonar rojen. Marmorni medaljon s portretom misijonarja je delo kiparja Franca Zajca.

Ključne besede: Ignacij Knoblehar, Škocjan na Dolenjskem, *Zgodnja Danica*, Franc Zajec

GLOBOČNIK Damir, Ph.D, Ph.D, art historian,
Langusova ulica 29, SI-4240 Radovljica,
damirglobocnik1@gmail.com

27-76-051:929Knoblehar I.
395.4:929Knoblehar I.

**MEMORIAL PLAQUE FOR THE MISSIONARY
IGNACIJ KNOBLEHAR IN ŠKOCJAN NA
DOLENJSKEM**

The initiative to raise a monument in memory of the missionary Ignacij Knoblehar (1819–1858) and to relocate his body from Naples to Slovenia came from an unknown author in *Laibacher Zeitung*. *Zgodnja Danica* published the lists of donors (money was primarily gathered by priests) and various suggestions about the location of Knoblehar's monument. Some thought it would be better to send the money to the missions in Africa instead of erecting a monument. A memorial plaque for Ignacij Knoblehar was unveiled in 1867 in the parish church of St. Cantianus and His Companions in Škocjan na Dolenjskem, the missionary's birthplace. The marble medallion with the missionary's portrait was the work of the sculptor Franc Zajec.

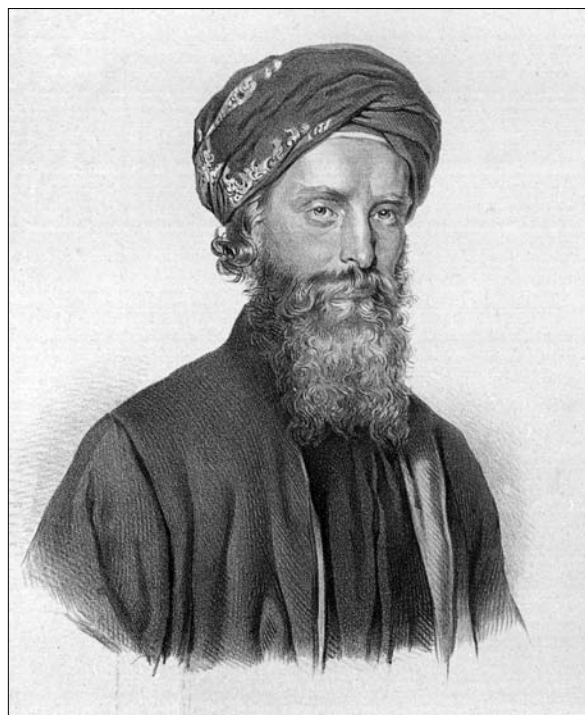
Key words: Ignacij Knoblehar, Škocjan na Dolenjskem, *Zgodnja Danica*, Franc Zajec

Ignacij Knoblehar je bil rojen 6. julija 1819 v Škocjanu na Dolenjskem. Za misijonarski poklic se je odločil, ko je prebral misijonska pisma Friderika Ireneja Baraga in leta 1837 v kapiteljski cerkvi v Novem mestu poslušal njegovo pridigo. Po dveh letih bogoslovja v Ljubljani je avgusta 1839 odšel v Rim na misijonski zavod Propaganda (Congregatio de propaganda fide), na katerega so ga sprejeli šele leta 1841, dotlej pa so mu dovolili obiskovanje jezikoslovnih predavanj. Študij je končal leta 1845. Naslednje leto so ga dodelili novoustanovljenemu apostolskemu vikariatu za srednjo Afriko. Osem mesecev je bival v Libanonu, da bi se med Maroniti privabil podnebnju, arabskemu jeziku in običajem, nato pa je odšel v Palestino in k Mrtvem morju. Iz Aleksandrije je preko Kaira in po Nilu februarja 1848 prišel v Sudan. Knoblehar in njegovi tovariši so si v Kartumu uredili misijonsko postojanko. Kmalu zatem je umrl apostolski provikar, poljski misijonar Ryllo, ki je Knobleharja določil za svojega naslednika. Postal je apostolski provikar za Osrednjo Afriko. Ustanovil je šolo za male črnce, ki jih je pred tem kupil kot sužnje. Novembra 1848 se je z jadrnico odpeljal po Belem Nilu proti jugu. Po dveh mescih plovbe je došel do krajev, ki jih dotlej ni videl noben Evropejec. Spletke trgovcev s sužnji so mu preprečile, da bi med Barijci ustanovil misijonsko postajo. Marca 1850 se je vrnil v Kartum in istega leta odpotoval v Evropo. Deželnemu muzeju v Ljubljani je izročil svojo etnološko in ornitološko zbirko, ki jo je zbral v Sudanu. Na Dunaju je pridobil cesarja Franca Jožefa I., ki je prevzel pokroviteljstvo nad sudanskim misijonom. Knoblehar je o svojem delu poročal tudi v Rimu. Avgusta 1851 se je v Trstu sešel s slovenskimi misijonarji Martinom Dovjakom, Janezom Kocijančičem in Matevžem Milharčičem. Septembra sta se jim v Kairu pridružila Jernej Mozgan in Oton Trabant. Z dvojambornico z železnim trupom, ki jo je Knoblehar poimenoval Stella matutina (Zgodnja danica), so odpluli po Nilu in decembra 1851 prišli v Kartum. Leto kasneje je ustanovil misijonsko postajo v Gondokori, ki sta jo vodila Dovjak in Trabant. Mozgan je leta 1854 v Angveju ustanovil tretjo postojanko Sveti križ.

Knoblehar je v času svojega delovanja v Sudanu napravil šest potovanj po Nilu. Pod od Kartuma do Gondokora meri 1800 km, od Aleksandrije do najjužnejše točke, ki jo je dosegel, pa je 4100 km.

Knobleharjeva odkritja so vzbudila v Evropi veliko pozornost. Njegova poročila so objavljala izvestja Marijine družbe za pospeševanje katoliških misijonov v osrednji Afriki, ki je bila na Knobleharjevo pobudo ustanovljena leta 1852 na Dunaju. Leta 1850 je dr. Vinko F. Klun v slovenskem in nemškem jeziku izdal Knobleharjevo poročilo o prvem potovanju po Belem Nilu. Knoblehar je bil oktobra 1857 izbran za častnega člana dunajskega geografskega društva.¹

Potovanja in naporji so Ignacija Knobleharja izčrpali, vedno bolj je bolehal. Na začetku leta 1858 je zaradi nameranih pogovorov v Rimu odpotoval v Evropo. Umrl je 11. aprila 1858 v samostanu bosonogih avguštincev v Neaplju, star je bil 38 let. Pokopali so ga v kripti cerkve Santa Maria della Verità pri samostanu bosonogih avguštincev.

Josef Kriehuber, *I. Knoblehar*, 1850, litografija (Slovenski etnografski muzej, dostopno na www.erast.si)

Marijina družba na Dunaju je ob Knobleharjevi smrti oskrbela slovesno pontifikalno mašo v dunajski cerkvi sv. Petra (6. maj 1858). Na prošnjo odbora Marijine družbe je maševal apostolski nuncij v Avstriji in naslovni škof Tarsusa Antonio Saverio de

¹ Zmago Šmitek, *Klic daljnih svetov / Slovenci in neevropske kulture*, Ljubljana 1986, str. 111–116.

Luca. Med mašo so zapeli *Requiem*, ki ga je zložil vodja godbe Zupè; »poklonil ga je bil sv. Očetu za papeške rake in pokopališe in oni so ga blagovoljno sprejeli«, iz spoštovanja do pokojnega misijonarja pa so ga namenili za slovesno pontifikalno mašo. »Marijin odbor je z zahvalo to častno ponudbo sprejel, in tedaj so ta 'Requiem' zgolj imenitniši dunajski pevci in godci spevali.« Odborniki Marijinega društva, med katerimi je bil tudi škof Mešutar, so sedeli na črno pogrnjenih klopeh. »Ljudstva je bilo mnogo. Te posebnosti, ki so se slovitimu misijonarju v spomin obhajale, nam očitno spričujejo, kako je verliga delavca v nogradu Gospodovem ves katoliški svet spoštoval.«²

Neznani pisec v časniku *Laibacher Zeitung* je na začetku maja 1858 predlagal ustanovitev odbora, ki bo poskrbel za prenos Knobleharjevih telesnih ostankov na Kranjsko; shranili naj bi jih v farni cerkvi v njegovem rojstnem kraju. Naslednja naloga odbora bi bila Knobleharjev spomenik na primeren kraj na Kranjskem, morda kar v glavnem mestu, kjer je pokojnik prejel teološko izobrazbo. Spomenik naj bi smiselno zasnovali in izdelali domači umetniki. Stroške za spomenik bi pokrili darovi Knobleharjevih prijateljev, častilcev in rojakov. Podobno kot pritekajo sredstva za Vodnikov spomenik naj bi bilo tudi pri zbiranju denarja za spomenik Knobleharju. Denar, ki bo ostal po prenosu Knobleharjevih telesnih ostankov in postavitvi spomenika, naj bi bil namenjen pospeševanju misijonskih dejavnosti v Afriki. *Laibacher Zeitung* je zagotovil podporo omenjenemu predlogu enega svojih bralcev.³

Slovenski cerkveni list *Zgodnja Danica*, ki ga je urejal nabožni pesnik in pisatelj Luka Jeran (1818–1896), je kot primeren prostor za Knobleharjev grob in spomenik predlagal pokopališče pri sv. Krištofu v Ljubljani.⁴ Jeran je bil med Knobleharjevimi mi-

sijonarji. Knobleharju se je pridružil leta 1853, a se je moral zaradi bolehnosti vrniti. Od leta 1852 do smrti je urejal *Zgodno Danico*.

Zgodnja Danica je povezala različna prizadevanja za počastitev Knobleharjevega spomina in za prenos njegovih telesnih ostankov. 10. junija 1858 je objavila poziv uredništva, ki je vseboval več predlogov. »Misliti bi bilo, da to našo željo izpeljati gre prav za prav v področje slavne Marijine družbe na Dunaji, ktera vse misijonske zadeve oskrbuje; ona naj bi nam častitiga rojaka saj mertviga nazaj pripravila, ker nam ni bilo dano, živiga več viditi. Toda ta reč bi precej stroškov prizadjala, nekaj za prevažo, nekaj pa za spominek, katerih Marijina družba ne more terpeti, kakor slehern lahko previdi, ker ona ima družih misijonskih potreb čezobilno in prihodki bodo zmiraj manjši. Za stroške se tedaj morajo zbirke napraviti, ktere je pripravljena 'Zgodnja Danica' precej začeti sprejemati in naznanovati.« Darovi bodo potrjevali, da sta Knobleharjev spomenik in prevoz njegovega trupla v domovino odraz splošnega hotenja. *Zgodnja Danica* je pozvala posameznike, občine, župnije in dekanije, naj pismeno sporočijo svoje želje, da jih bo lahko posredovala odboru Marijine družbe na Dunaju. Predvidoma naj bi se odbor nato obrnil na avstrijskega poročnika v Neaplju, ki bo storil vse potrebno. Če pa zbranega denarja ne bo dovolj za prevoz Knobleharjevega trupla, mu bodo postavili vsaj spomenik pri sv. Krištofu v Ljubljani.

Zgodnja Danica je navedla tudi nasvet nekega visoko veljavnega gospoda, naj bi bila na spomeniku zapisana imena vseh duhovnikov, ki so umrli v misijonih v srednji Afriki; morda bi tak spomenik lahko postavili v cerkev pri sv. Krištofu.

»1. 'Zgodnja Danica' začne pobirati zbirke za spominek ranjčiga našiga rojaka, misijonarja in apostoljskiga Provikarja v srednji Afriki, v. č. g. Ign. Knoblehar-ja. Prosimo tedaj vse njegove rojake, vse Slovence in vse prijatle tega misijona in ranjčiga gosp. misijonarja, de naj bi pomočkov hitro pošiljati blagovolili, de se hitro kaj napravi, ker polževe poti se bojimo pri vsaki reči, tako tudi tukaj.

2. Naj se obenem naznanujejo tudi želje, de bi radi častito telo ranjčiga domá imeli, ker nanje opiraje bomo slavni odbor Marijine družbe za posredovanje v ti reči prosili.

² »Z Dunaja, 6. vel. travna«, *Zgodnja Danica*, 1858, št. 10.

³ »Vaterländisches«, *Laibacher Zeitung*, 1858, št. 102. – Pobuda za Vodnikov spomenik je bila dana leta 1857. 2. februarja 1858 (ob stoletnici Vodnikovega rojstva) so slovesno odkrili spominsko ploščo na Vodnikovi rojstni hiši v Šiški. Leta 1859 je izšel slovensko-nemški zbornik *Vodnikov spomenik* (*Vodnik-Album*). Prizadevanja za Vodnikov kiparski spomenik so obudili leta 1869 in ponovno leta 1887. Vodnikov spomenik (prvi slovenski javni spomenik) so odkrili leta 1889.

⁴ »Iz Ljubljane«, *Zgodnja Danica*, 1858, št. 10.

3. Ako bodo zbirke dosti obilne, se bodo telesni ostanki ranjčiga Provikarja k nam prepeljali; ako manjši se bo samo spominek napravil. Ako pa kaj ostane, se bo za afrikanski misijon obrnilo; tako tudi ko bi bilo premalo za spominek.

4. V spominek se bodo sprejeli k poglavitni osebi ranjčiga gosp. Provikarja vsi slovenski rojaki, ki so v misijonu umerli.

5. Ako kdo še kako drugo željo sproži, se bo v preudarek vzela.

*Pristavek. Le darov obilno in pa hitro, vse drugo se bo doseglo! In Nomine Domini! Vredništvo.*⁵

Zgodnja Danica je objavljala sezname darovalcev in različna mnenja o Knobleharjevi posmrtni počastitvi. Denar so zbirali predvsem duhovniki. Več kot sto goldinarjev je prispelo iz Vipavske dekanije, iz Postojne 43 goldinarjev.⁶ Radovljiška dekanija je prispevala 64 goldinarjev, Metlika 23 goldinarjev.⁷ Dekanija v Stari Loki je zbrala 62 goldinarjev, duhovniki v Cerknem 20 goldinarjev,⁸ Kamniška dekanija 22 goldinarjev,⁹ Vrhnjska dekanija 26 goldinarjev,¹⁰ Leskovska dekanija 28 goldinarjev, Novo mesto 14 goldinarjev.¹¹

Pisatelj Peter Hitzinger (Hicing, 1812–1867), kurat v Podlipi pri Vrhniki, je bil za večji ali manjši kamnit spomenik z imeni vseh misijonarjev v Afriki. Če bo nabrano več denarja, naj preostanek namenijo afriškemu misijonu, »bodi si v zrejo mladih zamurčkov, ali v podporo misijonarjev, ali v zidanje kake cerkve v Afriki, po imenu sv. Ignacija, sploh pa kot stoječa naredba 'Knobleharjeva zaloga' (Knoblehersstiftung)«.

J. H. z Vipavskega je bil za Knobleharjev grob v stolni cerkvi in za spomenik v stolnici ali na šolskem trgu (Vodnikov trg). »Na pokopališe le ma-

lokdo gré, in kateri ptujic se bo potrudil tje ven zunej mesta spominek gledat iti?»¹²

Več ljubljanskih duhovnikov je zagovarjalo Knobleharjev spomenik v Šenkavžu (t. j. v ljubljanski stolnici), »in če je le kolikaj moč, de bi se telesni ostanki, če bi se nikakor ne mogli vsi, pa saj deloma na Kranjsko prepeljali, in de bi se saj nekaj, p. glava, s spominkam vred hranilo.« Postojnski dekan je bil za spomenik v ljubljanski stolnici ali pa pri sv. Krištofu.

Skladatelj in nabožni pesnik Luka Dolinar (1794–1863), duhovnik iz Šmartnega v Tuhinjski dolini, je poslal denar za prevoz Knobleharjevih zemeljskih ostankov v domovino ali za afriški misijon, ne pa za spomenik (»prazin monument«). Knoblehar naj počiva pri sv. Krištofu, tam ga vsi lahko obiščejo, »kdo pa bi ga hodil iskat v Škocjan?»¹³

J. G. iz Metlike je menil, da je prenašanje Knobleharjevega trupla na Kranjsko nepotrebno, »ker ves svet je pokopališče Božje in torej ni nič na tem, če je kdo tu ali tam pokopan. Kdor hoče za rajnciga moliti, zamore tudi domá in v domači cerkvi.« Spomenik naj bi stal na vidnem mestu, na Šentjakobskem trgu pri Marijini podobi, na šolskem trgu, v stolni cerkvi. »Pokopališe pri sv. Krištofu se premalo in večidel mlačno obiskuje, in spominek temkej bi le iz radovednosti obiskovali in ogledovali, nar manj bi jih kej molilo pri spominku; kdor pa noče moliti, naj na pokopališe ne gre in v cerkev ne prihaja.«

J. O. iz Mehovega je sporočil, da skoraj vsa dolenska stran (zlasti pokojnikovi starši) želi, da bi Knobleharjevo truplo prenesli v rodni kraj in spomenik postavili na pokopališču ob cerkvi v Škocjanu.

»Balantinov« iz Gorice je zagovarjal mnenje, da bi bilo koristneje poskrbeti za potrebe živečih misijonarjev, kot pa za prenos Knobleharjevih telesnih ostankov na Kranjsko. Tako kot v daljni tujini bi bili ti tudi doma skriti pod zemljo. Zato je smiselna rešitev spomenik, saj »ta pogosteje opomina gledavce zaslug rajniga, kakor zakopana mertvaška truga.« »In kje li zamore biti pristojneje mesto za spominke

⁵ »V zadevi ranjeiga vis. čast. gospoda Provikarja dr. Ign. Knoblehar-ja«, Zgodnja Danica, 1858, št. 12.

⁶ »Za dr. Knobleherjev spominek«, Zgodnja Danica, 1858, št. 14.

⁷ »Za dr. Knobleherjev spominek«, Zgodnja Danica, 1858, št. 15.

⁸ »Za dr. Knobleherjev spominek«, Zgodnja Danica, 1858, št. 16.

⁹ »Za dr. Knobleherjev spominek«, Zgodnja Danica, 1858, št. 23.

¹⁰ »Popravek«, Zgodnja Danica, 1858, št. 26.

¹¹ »Za dr. Knobleherjev spominek«, Zgodnja Danica, 1858, št. 24.

¹² »Zastran Knobleherjeviga spominka«, Zgodnja Danica, 1858, št. 13.

¹³ »Glasi zastran Knobleherjeviga spominika«, Zgodnja Danica, 1858, št. 14.

misijonarjev, kakor ravno v cerkvi – v svetiši tiste zveličane vere, katero so oni šli oznanovat med daljne neznabožne rodove, in iskat teh izgubljenih ovčic – za nebesa? /.../ Jest za svoj del sem prepričan, da spominka ni koj kdo bolj vreden, kakor misijonar; pa tudi, da za spominke misijonarjev ni pristojejšega kraja, kakor v cerkvi – na prav očitnih mestih. Ko bi imel jest kaj svetovati, bi svetoval za vse krajske misijonarje po Afriki, en skupni spominek v stolni cerkvi krajske škofije, in rajši še posebej vsakemu svojiga v cerkvi njegoviga rojstniga kraja, kakor pa prevaževati z velikimi potroški mertve trupla – le zgolj za prekopavanje.»¹⁴

Dekan Franc Kramer (1800–1884) iz Stare Loke je menil takole: Knobleharjevo truplo naj pustijo v miru počivati, denar, ki bo ostal po postavitvi spomenika, naj služi za misijonarsko delovanje, zaradi katerega je rajni Knoblehar »v sili svoje popotvanje v Evropo storil in svoje življenje dal«.¹⁵

Dekan v Kočevju Mihael Wolf je zagovarjal grob in spomenik v ljubljanski stolnici. Dekan Jožef Burger v Šmartnem pri Litiji je bil za spodoben cerkven spomenik, ki bi hranil tudi Knobleharjeve telesne ostanke. »Knoblehar je drag biser, ki se bo v zgodovini svetel, in ki ga kranjsko duhovstvo sme svojiga imenovati.«

P. z Dolenjske (najbrž kaplan v Slavini in naborni pesnik Jožef Partel(j) (1805–1861)) je bil za ne predrag kamnit spomenik, zato da bo več denarja ostalo za misijone. Knobleharjeve telesne ostanke (relikvije) je potrebno vrniti v domovino: »Nism pa nikakor, in menim, da večina bravcov ne, s tistimi enih misel, kateri pravijo, da naj se mu le sam spominek postavi, ker vse časti vreden starček, mož poln cerkveniga duha, gosp. L. Dolinar prazen spominek imenujejo. De pa njegove zemeljske ostanke na Kranjskim in sicer v Ljubljani imeti želimo, pa ni to naša misel, da bi se s tem hotli ponašati, ali pa ga v prazen ogled imeti; temuč naš namen sega v vero, po kateri nam tudi zemeljske ostanke keršanskih junakov, posebnih služabnikov in prijatlov Božjih gre v časti imeti, nad čimer je Bog sam svoje dopadenje, svojo

mogočnost in dobrotljivost dostikrat očitno pokazal. Res, da je celi svet tempelj Božji, in da je v enem oziru vse eno, naj truplo njegovo tu ali tam počiva; vemo pa tudi, da so se marsikdaj cele mesta, ljudstva, dežele za truplo kaciga aposteljna, merternika ali apostoljskiga moža potegovali. Kaj pa, če zastran našiga Knobleherja tiste dognane gotovosti nimamo, kakor pa pri svetnikih, že od Cerkve zato spoznanih, vendar pa si ga drugači kakor že v nebesih misliti ne moremo. Vém še dobro iz duhovskega semenišča, kako je za razširo Božjiga kraljestva med neverniki ves gorel; spomnim se še ginljive prošnje do papeževiga poslanca na Dunaji zavolj sprejetve v propagando, ki nam jo je bral, iz ktere je puhtelo živo spoznanje sreče v keršanstvu, preserčna ljubezen in usmiljenje do neznabogov, ter duh praviga misijonarja; vém, da je zavolj tega že ovére in težave imel, še prejden je iz Ljubljane prišel; vém, da je bil že tačas pripravljen na vsakršno terpljenje in zatajevanje; in v razširjanji sv. vere terpeti in tudi neznano smert storiti si je v nar večji srečo štel. To pa povém le bolj iz lastniga nagiba in iz blaziga, častitljiviga spomina na rajnciga, kakor pa da bi samo s tem koga v kaki reči hotel preveriti. S tem le svoje lastne želje bolj vterdim, da naj bi se truplo rajnciga ali saj kak del njegov (glava) sem prepeljalo, in v Ljubljani v kateri cerkvi (pač v šenklaški cerkvi) primereno shranilo; ako bi se ne celo truplo, ampak le nekteri posamni udje (glava, roke –) sem spravili, naj bi se nekaj v un Škocjan dalo, kjer je bil rojen – s tem bi se tudi željam ondotnih Dolencov vstreglo. Spominek naj bi ravno v tisti cerkvi se postavil, v kateri bi se njegovi zemeljski ostanke shranili. Tako silo veliko bi pa, menim, to prepeljevanje (zlasti samo nekterih udov) vendar ne stalo, da bi se ne moglo lahko zagotoviti. Všeč je meni tudi ta gospod Hicingerjev svet, da kar bi darovi čez omenjene stroške znesli, 'naj se oberne v prid afrikanskega misijona, bodi si v zrejo malih zamurčkov (jez bi rekel ljubljanskih), ali v podporo misijonarjev (slovenskih, bi jez rekel, kadar bi kateri bili), ali v zidanje kake cerkve v Afriki, po imenu sv. Ignacija, sploh pa stoječa naredba 'Knobleherjeva zaloga' (Knoblechersstiftung), ne ko memgredoča izdaja'«.¹⁶

Nek dobrotnik je obljubil 100 goldinarjev, če bodo Knobleharjeve telesne ostanke prenesli v kapelo sv. Frančiška Ksaverija v cerkvi sv. Jakoba v

¹⁴ »Glasi zastran Knobleherjeviga spominika«, Zgodnja Danica, 1858, št. 15.

¹⁵ »Glasi zastran Knobleherjeviga spominika«, Zgodnja Danica, 1858, št. 16.

¹⁶ »Glasi zastran Knobleherjeviga spominika«, Zgodnja Danica, 1858, št. 18.

Ljubljani. Tudi apostolski provikar Matevž Kirchner, ki se je tedaj mudil v Ljubljani, je bil za kapelo sv. Frančiška Ksaverija. Obljubil je, da si bo na Dunaju prizadeval glede prenosa Knobleharjevega trupla, ko bo potrebno, pa se bo podal tudi v Neapelj.

Peter Hitzinger je bil prav tako za kapelo sv. Frančiška Ksaverija, v kateri se je se je Knoblehar rad zadrževal tudi ob zadnjem obisku Ljubljane. »... *ondi je prostor za ostanke gosp. Ignacija Knobleharja; ker je v tléh stara Jezuitska raka; ondi je prostor za večji spominek, kakoršen se Vam zdi primerjen, ondi si ga tudi tisti vošijo z veliko radostjo, kateri imajo gospodarstvo čez cerkev. Nikjer drugod tega ne najdete; ondi je pa tudi zraven altar sv. Ignacija, kerstniga patrona Knobleherjevega, kar je meni posebin vzrok, vse to Vam opomniti.*«

Nek visok ljubljanski duhovnik je zagovarjal ljubljansko »duhovnico« (bogoslovno semenišče). »*Ondi je gospod Ignaci Knobleher začel svojo posebno pripravo za duhovski stan, od ondod je tudi on šel za daljše pripravljavanje v Rim in v ondašnjo propagando. Ta duhovni rojstni kraj je pač vreden, kakor vsakteri drugi.*«¹⁷

Iz moravške dekanije se je oglasil J. V. z naslednjim predlogom: kakih 50 do 100 goldinarjev naj bi določili za večerno mašo, ki naj bi se opravljala v Škocjanu. »*Ko se pa s preselitevjo pozemeljskih ostankov rajnciga provikarja, in z minljivim ker časnim spominkam njemu v čast pečamo, ne pozabimo njega samiga, to je: njegove duše. Res je, ranjki gospod provikar se je trudil za Božje kraljestvo, in se vojskoval junaško za razširjanje večne resnice na vročim polji srednje Afrike; njegove dela so gotovo v bukvah življenja zapisane; pa bil je on človek, toraj človeškim slabostim kolikor toliko podveržen, ko vsaki drugi, in ko bi morde kaka reč ga zaderževala, tam v večnosti od svojiga truda in vojskovanja že zdaj uživati, bi li ne bilo za nas napčino, nekeršansko, ako bi mu stavili minljive spominke, v molitvah pa ga pozabili, ter bi za njegovo dušo nič ne poskerbeli?*«

»Kr.« iz cerkniške dekanije je predlagal: v vsaki cerkvi, v kateri je bil krščen slovenski misijonar, naj bi vzdali kamen z datumoma njegovega rojstva in

smrti v Afriki. Večji spomenik misijonarjem naj bi stal v Ljubljani. Knobleharjeve telesne ostanke bi morali prenesti v Afriko. »... *zakaj imè Abuna Saliman se izgovarja iz mnogih ust černih rodov globoko doli v daljni Afriki. Divje kardela, desiravno so še tičale v vražnim neznanobogstvu, ugledavši v svojim obližji Abuna Solimana, so nehale neusmiljeno se med seboj kavsati, so mirno položile na stran vsmertivno orožje, ter so pazljivo poslušale miroljubne besede slavniga provikarja. Kakšno spoštovanje morajo pa še le tisti do njega imeti, če je tudi njih število še majhno, ki so se srečno znebili ajdovskih zmot! Ali niso nekdanj Egiptčani v veliki časti imeli mertvih trupel svojih ljubljencov, ki so jih celo k mizi postavljali, kadar so obedovali, in njih dela pripovedovali? Naj zvedo Afrikanci, ki so rajnciga provikarja vidili, poznali in ga željno poslušali, de je njegovo truplo v Afriko pripeljano, se bodo gotovo razveselili, vzajemno si njegove dela dopovedovali in občudovali njegovo trudapolno življenje; tudi bodo kaj rade pobožne duše tje romale, kjer bodo počivale kosti Abuna Solimana, tu bodo hvalile Boga za neprecenljivi dar sv. vere, ki ga bodo z gorečnostjo prosile, de naj se skoro usmili celiga Kamoviga rodú. Kdo vé, če bi Božja previdnost ne blagovolila pri nevednih Afrikancih se tega pripomočka s posebnim načinom poslužiti, de se sv. vera hitreje razširi in vterdi po afrikanskih širokih in dolgih okolicah.*

Če kdo komu kako stvar daruje, je on potlej njen posestnik. Kaj mar ni rajnki provikar svojiga trupla Afrikancam daroval? Kajti zapustil je roditelje, znance in domovino iz ljubezni do revnih Afrikancev. Iz nagiba ljubezni do svojih siromašnih ovčic se je bil on poslednjič v Evropo podal, kjer se je nadjal raznih pomočkov v dušni in telesni prid Afrikancov nabrati. /.../

Ako bi kdo ranjciga provikarja v poslednji dobi njegoviga življenja vprašal, kje želi pokopan biti? bi se mu bilo to vprašanje nepotrebno zdelo; in če bi ga bil še nadleževal, bi bil berž ko ne rekel, de želi, naj bi njegovo truplo tam počivalo, kjer počivajo njegovi duhovni tovarši, ki so se z njim trudili, in kjer bodo počivali Afrikanci, za ktere je radovoljno težko breme nosil, de bi jih Kristusu pridobil in sebe zveličal.«¹⁸

¹⁷ »Glasi zastran Knobleherjeviga spominika«, Zgodnja Danica, 1858, št. 20.

¹⁸ »Glasi zastran Knobleherjeviga spominika«, Zgodnja Danica, 1858, št. 22.

Nabožni pisatelj, kaplan v Cerknici Andrej Likar (1826–1865) je v *Novicah* predlagal, da bi spomenike maršala Radetzkega, Vodnika in Knobleharja postavili v park Zvezda. »Bela Ljubljana in ž njo slovenska domovina, spolnuje lepe dolžnosti spoštovanja in hvaležnosti do slavnih mož, verlih rojakov, ker se pripravlja s častnimi spominki očitno proslaviti Radeckega, Vodnika in Knobleharja, in s tem pokazati vesvoljnemu svetu, kako se spoznava in spoštuje zasluženja verlih rojakov za državo, národnost in vero. Prav tako! ker kdor stavi drugim slavne spominke, slavi ravno s tem tudi sebe; država, národnost in vera so pa tudi trije tečaji, okoli katerih se suče vse naše življenje od zibeli do merzlega groba; za nje živimo, za nje moramo darovati vse dušne in telesne moči, ako hočemo biti zvesti državljani, pošteni domorodci in dobri kristjani. O tem ni nobene dvombe. /.../

Velika lepota ljubljanskega mesta je brez dvombe zvezdno drevoredje (Sternallee). Onda se shaja in sprehaja v hladivni senci košatega drevja ljubljanska gospôda, in ptujec, pridši v Ljubljano, ako se ogleduje le nekoliko po mestu, zaide gotovo tudi v to prelepo drevoredje. Zato pa skerbi hvalevredna mestna gosposka, da je ta kraj lep in vabiven za domače in ptuje. In glejte, tû sem bi jaz postavil vse tri spominke (in kolikor bi se jih postavilo morebiti še v prihodnje) vsacega posebej na eno zeleno tratico med potmi po drevoredji. Ogradil bi jih z ličnimi železnimi ograjami, in sedanje lesene ograje do njih bi tolako odperl, da bi prišel lahko vsak do njih, ter ogledoval njih saj dopersne podobe in prebiral v kamen ali železo zapisane spominske besede. Zvezdno drevoredje, že zdaj lepo, bilo bi potem še tolako krasneje, ker bi ga zališali spominki imenitnih mož, ki jih po vsej pravici v zvezde kujemo zavolj njih mnozega zasluženja, in ker so in bodo tudi zmeraj nam in našim naslednikom svitle zvezde občudovanja in posnemanja – uzori ljubezni do cesarja, narod in vero. Šetajočega po sprehajališču bi hladilo prijazno drevje na telesu, ozir na spominke pa bi unemal dušo za vse blago, edino pravo in sveto. Lepota ljubljanskega mesta bila bi potem še le prava krasota – radovališče za dušo in telo.«

Andrej Likar je menil, da Knobleharjev spomenik ne spada v cerkev, temveč na javni prostor. »Ljubljana in vsa domovina se je vdeleževala njegovega dela in truda; postavite tudi njegov spominek na prav očiten kraj, 'da vidijo njegove dobra dela in

hvalijo Očeta, ki je v nebesih.'« Sredstva, potrebna za prenos Knobleharjevih telesnih ostankov na Kranjsko, naj se namenijo »v prid nesrečnih zamurcov« (za afriške misijone).¹⁹

L. M. Krajnc je glede Knobleharjevih telesnih ostankov zagovarjal nasprotno mnenje kot Likar: »Knobleher je v diki zveličanstva umerl! Že zavoljo tega se ne sme na njegov grob pozabiti; dežela in narod tirjata od nas, da truplo njegovo nazaj pride, in da se bo k večnemu miru v farno cerkev, v kateri je on zakrament sv. kersta prejel, s svečanostjo položilo.« Krajnc je opozoril, na primere pozabljenih grobov zaslužnih mož, katerim niso postavili nagrobnega spomenika (Mozart, sv. Ciril in Metod). »V prihodnjih časih imamo ravno tega za Knobleherjev grob se bati, kateremu ne bode noben spominek na raki samostanske cerkve v Napoli postavljen; zavoljo tega mislim, tolako dnarjev se bo lahko nabralo, da bo vošilo mnogih dopolnjeno, in da bo slavno društvo, ktero si je nalogo postavilo, Knobleherju spominek postaviti in truplo njegovo iz Napola v njegovo domovino pripeljati, da bo v svoji farni cerkvi k večnemu miru položeno, in za znamenje, da je on tam pokopan, izrezan marmoren kamen postavljen, – na vsako vižo ta lepi nalog do konca izpeljalo!« Krajnc se je glede javnega Knobleharjevega spomenika strinjal z Andrejem Likarjem.²⁰

Odbor Marijine družbe na Dunaju je 29. julija 1858 prejel 140 goldinarjev. Zahvalil se je za poslani denar in obljubil, storiti vse, kar je v njegovi moči, »de bi se spolnila želja, v Ljubljano dobiti telo ranjčiga provikarja Knobleher-ja.«²¹

Januarja 1859 je bil na voljo že precejšen znesek (4 cekini, 904 goldinarjev in 45 krajcarjev).²² Do konca marca je bilo za spomenik zbranih 931 goldinarjev in štirje cekini. Nekaj prispevkov je prišlo tudi iz tujine.

¹⁹ Andrej Likar, »Prijazna beseda o spominkih«, *Novice*, 1858, št. 32. – Spomenik maršala Radetzkega so leta 1860 postavili v Zvezdi. Radetzkyjev poprsni kip je bil delo dunajskega kiparja Antona Dominika Fernkorna (1859), podstavek za spomenik je izdelal kamnoseški mojster Ignacij Toman ml.

²⁰ L. M. Krajnc, »K prijazni besedi o spominkih«, *Novice*, 1858, št. 34.

²¹ »Glasi zastran Knobleherjeviga spominika«, *Zgodnja Danica*, 1858, št. 17.

²² »Za dr. Knobleherjev spominek«, *Zgodnja Danica*, 1859, št. 1.

Luka Jeran je 7. januarja 1859 prosil ljubljanski škofijski ordinariat za dovoljenje, da bi se Knobleharjevi zemski ostanki prepeljali v domovino in položili v grobnico v šentjakobski kapeli sv. Frančiška Ksaverija. 11. januarja 1859 je ordinariat poslal negativno odločbo, saj »ne razvidi posebnih vzrokov k takimu prenašanju, de pa vender temu odmenu noče nasprotovati, in ako se ranjciga ostanki prepelejo, de zamorejo le na kakim pokopališu počitek najti, naj pripravniši morebiti na todnim vesoljnim pokopališu pri sv. Krištofu, kjer že več visokozašlužnih škofov in mašnikov počiva, ker je devanje merličev v cerkvene rake že od l. 1788 odpravljeno itd.« »K temu pristavi visokočastito škofijstvo, de v ta namen nabrani denar bi se utegnil naj primerniši obrniti v napravo spodobniga (einfachen) grobniga spominka s primernim napisam in pa v obletnico za dušni pokoj imenovaniga ranjciga, v kateri naj bi se pa tudi spominjalo krajnskih misijonarjev, ki so v Afriki umerli: Martina Dovjaka, Mat. Milharčiča, Janeza Kocjančiča in Jožefa Lapa.«²³

Odbor Marijinega društva za pospeševanje katoliških misijonov v osrednji Afriki je bil podobnega mnenja kot škofijski ordinariat, »de namreč ni posebno tehtnih vzrokov za prenašanje ranjciga apostoljskiga provikarja dr. Knobleherja iz Neapelna v Ljubljano, zlasti ker bi ta reč tudi v zdravniško-policijskim oziru zadela na zadržke; in to še tolikanj manj kaže, ker se po določnim izreku kn. škofijstva na more doseči prevagljiva želja, de bi se kosti ranjciga gospoda provikarja shranile v mestni farni cerkvi pri sv. Jakopu.« Primerna spominska počastitev bi bil skupni nagrobni spomenik Knobleharja in drugih v Afriki umrlih duhovnikov s Kranjske in obletne maše.²⁴

Knobleharjev prijatelj in bližnji rojak Jožef Partel, ki je septembra 1858 zagovarjal prevoz Knobleharjevih telesnih ostankov v domovino, je po objavi škofijskega odloka spremenil svoje mnenje. V *Zgodnji Danici* je pisal, da je Knoblehar od mladosti gorel samo za zveličanje duš in da bi prevažanje njegovega trupla nasprotovalo njegovi miselnosti in ponižnosti. Ker škofijski ordinariat ne dovoli pokopa v cerkveni grobnici, je bolje, da ostane tru-

plo v grobnici avguštincev v Neaplju, kakor pa da bi ga pokopali pri Svetem Krištofu. »... in morebiti kedaj v časih, od Božje previdnosti napeljanih, njega častitljivi ostanki, z nezanesljivostjo v zemlji iskali.

Bog bo v tem milostno ohranil afrikanski misijon, kteriga je ranjki provikar dr. Knoblehar s prevelikim trudem in z gorečimi prošnjami k Bogu vtemelil, in priprošnji neomadeževane Device Marije zročil; véra se bo tam vkoreninila; véрни in kedaj njih domordni duhovni, za duhovski stan že od Knobleharja v rimsko propagando poslani zamorski mladeniči, bodo želeli častitega vtemeljitelja telesne ostanke pri sebi imeti.«

Knoblehar nikoli ni želel, da bi njegovo truplo počivalo v domovini. Partel piše, da je bil od leta 1841 v tesnih pisemskih stikih s Knobleharjem. Iz 22 pisem je razvidna edinole njegova želja – darovati življenje za spreobrnitev nevernikov in malikovalcev. Knobleharja nikoli ni obhajala misel, da bi se vrnil v domovino. Glede na Knobleharjeva prizadevanja ne bi bilo primerno, če bi njegovo truplo pričakovalo vstajenje v domači zemlji in ne v krajih njegovega delovanja.

Po Partelovem mnenju bi bilo potrebno poskrbeti za (železno) krsto v kripti cerkve Santa Maria della Verità pri samostanu bosonogih avguštincev. Na krsti naj bo primeren napis, tako da bo mogoče njegove zemske ostanke zanesljivo najti. Primeren spomenik pa bi bilo potrebno postaviti pri krstnem kamnu v škocjanski cerkvi, kjer je bil pokojni Knoblehar krščen. V ljubljanskem semenišču naj bi vzdali kamnito ali litoželezno ploščo z zlatim napisom v latinščini: *Iz tega semenišča so l. 1851 in 1853 šli v vročo Afriko spreobračati zapušeni Kamov rod pod vodstvom apostoljskiga provikarja dr. Ignacija Knobleharja, rojeniga itd. Martin Dovjak, Matevž Milharčič, Janez Kocjančič in Jožef Lap.*²⁵

Uredništvo *Zgodnje Danice* je večino nabranega denarja (737 gld.) naložilo v hranilnici. Župniku J. Kunsteljnu v Škocjanu so poslali 100 goldinarjev, ta pa se je zavezal, da bo ustanovil spodobno obletno mašo – to naj bi bil Knobleharjev »dušni spominek« (duševni spomenik). Domenili so se,

²³ »V Ljubljani«, *Zgodnja Danica*, 1859, št. 2.

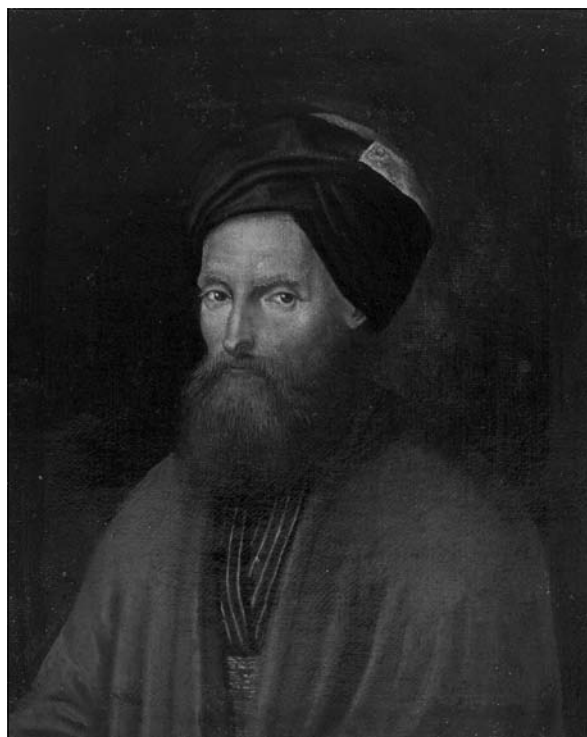
²⁴ »Zastran prenašanja Knobleherjevega trupla in njegovega spominka«, *Zgodnja Danica*, 1859, št. 5.

²⁵ Jožef Partel, »O prepeljavi ranjciga provikarja dr. Knobleherja«, *Zgodnja Danica*, 1859, št. 5.

da bodo v škocjanski cerkvi pri krstnem kamnu vzdali ploščo z napisom. Apostolskega provikarja Matevža Kirchnerja, ki je bil takrat v Italiji, so prosili, naj bi se v Neaplju ob Knobleharjevi krsti napravil napis in naj bi se pri avguštincih ustanovila obletna maša. Kirchner je odgovoril, da so v Neaplju že vzeli zadevo v roke in bo kmalu poslal poročilo. *»Tamkaj bo prav primerno, ker bo velika množica zamurcov k obletnici hodila in se v svoji misli za misijon poživiljevala. Že zdaj jih je tamkaj bliz 50 černakov (med njimi Jožef Slovenski ali mlajši, in Aleksander, ki sta bila poprej v Ljubljani), gotovo pa jih bo zmiraj še le več.«*²⁶

Zgodnja Danica je aprila 1860 pisala, da name-rava Kirchner, ko se bo iz Evrope vračal v Kartum, naročiti v Aleksandriji lep kamen z napisom (spominsko ploščo) in ga postaviti v cerkvi v Kartumu. Plačali ga bodo iz vsote, naložene v ljubljanski hranilnici. S preostankom denarja pa naj bi v novi misijonarski postaji Šelal ustanovili »zadužbino« ali manjšo »štiftungo«. Kirchnerju so pisali, naj na spominsko ploščo da vklesati tudi imena drugih umrlih misijonarjev. *»Ako bi pa hotli kterikrat pozneje tudi drage košice ranjega v vinograd njegoviga truda prenesti, se bo zgodilo zanesljivo s petdesetkrat manjšim trudam, kot bi se zdaj na Kranjsko.«*²⁷

Zgodnja Danica je junija 1860 objavila Kirchnerjevo obvestilo, da je plošča iz belega kararskega marmorja za kapelo v Kartumu izdelana in da jo bo vzel s seboj. Okvir in okras v obliki krone sta bila iz črnega marmorja. V sredini je bil »žarni venec« (najbrž venec z žarki) s klasjem in grozdom. Napis je bil latinski in se je glasil: *Memoriae rev. Dom. Ign. Knoblecher, Provicarii apost. Africae centr., qui in medio laborum apostolicorum cursu Neapoli decessit. Anno 1858, die 13. Apr. R. I. P.* (V spomin prečastitemu gospodu Ign. Knobleharju, apostolskemu provikarju v centralni Afriki, ki je sredi apostolskih naporov umrl v Neaplju 13. aprila 1858. Naj počiva v miru.) Ploščo je za 362 piastrov (12 tolarjev in 23 piastra) v Aleksandriji izdelal podobar Ugolini. Vzdali naj bi jo v kartumski kapeli poleg velikega

Franc Pustavrh (1828–1871), Ignacij Knoblehar (kopija po Matevžu Langusu), olje, platno, 17 x 13,8 cm (Narodni muzej Slovenije)

oltarja. Podobno ploščo naj bi vzdali tudi v Neaplju.²⁸

Leta 1860 so s posredovanjem stolnega dekanu Jožefa Zupana z denarjem, ki so ga zbrali za spomenik, od hčera slikarja Matevža Langusa (1792–1855) kupili Knobleharjev portret. Langus je Knobleharja portretiral med njegovim obiskom v domovini leta 1850. *»Naš sloveči malar g. Langus ga je izobrazil (malal) v njegovi popolnoma turški obleki s turbanom na glavi in častitljivo brado, kar je prav dobro zadel.«* Novice so tedaj predlagale, da bi po portretu naredili litografijo, ki bi bila objavljena v Knobleharjevem potopisu.²⁹ Stolni dekan Zupan je menil, da je najbolj primeren prostor za portret, za katerega so leta 1860 plačali 65 goldinarjev, semeniška kapela.³⁰

²⁶ »Iz Ljubljane«, Zgodnja Danica, 1859, št. 9.

²⁷ »Zastran Knobleherjevega spominka«, Zgodnja Danica, 1860, št. 8.

²⁸ »Iz Aleksandrije«, Zgodnja Danica, 1860, št. 12. – Matevž Kirchner je spomladi 1860 uredniku Zgodnje Danice poslal nekaj listov iz Knobleharjevega dnevnika, mdr. dve njegovi pesmi. »Ponosno pesem romarja« je Knoblehar napisal maja 1839 v Ljubljani, nemško pesem »Abend-Wehmuth« pa septembra 1840 v Škocjanu (prav tam).

²⁹ »Novičar iz Ljubljane«, Novice, 1850, št. 35.

³⁰ »Iz Ljubljane«, Zgodnja Danica, 1860, št. 15.

Slovstveni spomenik

Zgodnja Danica je februarja 1862 objavila pobudo za Knobleharjev »slovstveni spomenik«, t. j. razpiše naj se nagrada za pripovedno pesnitev o njegovem junaškem življenju. Slavospev naj bi imel naslov Abuna Soliman. Afričani so Knobleharja namreč imenovali Abuna Soliman (»naš oče Salomon«). »Mladeniči slovenski, verli pesniki! veseli bodite, de imate na Slovenskim vredno snovino za junaške speve, zbirajte vire in lotite se slavniga dela. Ko bi drugi Slovani kaj taciga imeli, gotovo bi vedili poslaviti in preslavljati. /.../

Utegnil bi kdo ugovarjati, de pri tem djanji ni imenitnih zmág, tehtnih nasledkov itd., kakoršni so pri epopeji potrebni. Ta misel je čisto napčna; zakaj ako se višji, nadzemeljski oziri z zemeljskimi in vidnimi sklenejo, so tukaj tako imenitne, tehtne in težavne dela, kakor pri malo kateri epopeji. Velikanski sklep v misijon iti, zamurce rešiti, prvo popotvanje na Belo reko, tako deleč gori pod ravniki brez pomočkov, pridobljena silna veljava pri zamurskih poglavarjih, pri turkih in evropejcih, pri evropejskih kraljih, zlasti v Rimu, v Avstrii, vstanovitev Marijine družbe, zlasti pa kljubovanje neprijaznemu obneblju pri večkratni bolezni, počasnim bolehanji,.... junaški sklep že v nar poslednji bolezni, vse življenje zamurcam posvetiti, ako se zdravje poverne... enake reči z vmesnimi dogodkami posvetljevanje in pesniško zmalane... bi bile kaj silo častitljiva. Povsod bi se mogla kazati vitezova silna ljubezen do zamurcov, ktera ga je do smerti žgala.«³¹ Nagrado je prejel Anton Umek Okiški (1838–1871) za epsko pesnitev *Abuna Soliman*, ki jo je objavil naslednje leto.

Knoblehar je spomenik, t. j. spominsko ploščo, v župnijski cerkvi sv. Kancijana in tovarišev v Škocjanu na Dolenjskem dobil leta 1867. Poldrugi meter visoki spomenik, ki spominja na epitaf, je izdelal ljubljanski kamnosek Ignacij Toman ml. iz belega marmorja. Samo okvir je iz črnega marmorja. Marmorni medaljon s portretom misijonarja v arabski obleki je delo kiparja Franca Zajca (1821–1888), ki se je zgledoval po Langusovem oziroma Kriehuberjevem portretu Knobleharja.

Spominska plošča Ignacija Knobleharja v škocjanski cerkvi (*Dom in svet*, 1895, št. 21, str. 656).

Sonja Žitko ugotavlja, da se je pri Knobleharjevi spominski plošči uveljavil romantični klasicizem. »S sentimentalno zazrtim pogledom je upodobljenec izoliran, zaprt v le njemu znana občutja in misli in s svojim intimnim svetom odmaknjen od opazovalca.« Ta vsebinski poudarek je imel romantičen značaj. Neoklasicizem je prisoten pri jasnem, ostro začrtanem obrisu portreta na abstraktnem ozadju. Pod ploščo z napisom je angelska glavica. Takšna smeha je bila značilna za romantiko in njeno povezovanje umetnostnega in sakralnega območja.³²

Pod Knobleharjevim portretom so svetopi-semske besede iz *Sirahove knjige*: *Po deželah tujih narodov je hodil; dobro in hudo med ljudmi skušal. – Njegov spomin ne bo zginil, in po njegovem imenu se bo popraševalo od roda do roda.* Sir. 39.«

Napis se glasi: »Ignacij Knoblehar, sicer Abuna Solliman, doktor sv. pisma, apostoljski misijonar in

³¹ Luka Jeran, »Iz Ljubljane, 8. sveč.«, *Zgodnja Danica*, 1862, št. 6.

³² Sonja Žitko, *Historizem v kiparstvu 19. stoletja na Sloven-skem*, Ljubljana 1989, str. 33–34.

provikar v srednji Afriki, naj se s tem znamenjem v živem spominu ohrani.

Rojen je bil 6. mal. serp. 1819 v Škocijanu in keršen v pričujoči cerkvi. Izšolal se je v Novem mestu in v Ljubljani; po apostolstvu koperneč prišel ko bogoslovec leta 1841 v Rim; 1842 prehodil velik del Evrope; 1843 je bil sprejet v rimsko propagando; 14. sušca 1845 postal ondi mašnik; 1846 se podal na Jutrovo, bival 8 mescev v Gaziru na Libanu, obiskal nadalje Jeruzalem in druge svete kraje. L. 1847 se podal skozi Egipt v misijon, prišel 11. svečana 1848 v Hartum v Sudan in pričel misijonariti. S tovarši iz Slovenskega, Tirolskega itd. vstanovil misijone v Hartumu, pri sv. Križu in v Gondokori med zamurci. Vojskoval se je 10 let z neprijaznim obnebjem in terdim zamurskim duhom, se bolan vernil v Evropo, in na poti 13. mal. trav. 1858 v Neapelnu dokončal svoj ték, kjer tudi počiva v rakah Avguštinske cerkve. – Z njim v misijonu so bili slovenski sinovi: Milharčič, Mozgan, Trabant, Dovjak, Kocijančič, Lap, – vsi umerli v svojem poklicu. Bog jim daj večni mir! Postavila domovina 1867.

Misijonarji, ki so zaradi nezdravega podnebjaja in mrzlice umrli v Afriki, so bili: Martin Dovjak (+1854) iz Šentjerneja, Janez Kocijančič (+1853) iz Mošenj, Matevž Milharčič (+1853) iz Slavine, Jernej Mozgan (+1858) iz Koprivne pri Črni na Koroškem, Oton Trabant (+1854) iz Pišec in Jože Lap (+1855) iz Preddvora.

Spominsko ploščo v cerkvi v Škocijanu so odkrili 29. avgust 1867. Slovesno črno mašo je pel škocijanski rojak Jožef Orešnik. Po sveti maši je trebanjski dekan Jožef Rozman ob »mertvaški raki« sredi cerkve z drugimi duhovniki odpel »Libera« in opravil mrtvaške molitve. V molitvah so se spomnili misijonarjev, ki so pred Knobleharjem umrli v Afriki. Dekan Rozman je blagoslovil spomenik, ki so ga vzdali na steno na moški strani. »Škocijanska cerkev je bila pri ti slovesnosti ljudi natlačena, dasiravno je bil delovni dan, ker prišli so bili ne le iz domače fare, ampak tudi od drugod.«

Po slovesnosti je deželni poslanec grof Barbo podelil sadjerejcu J. Rozmanu iz Dobroške vasi srebrno svetinjo. Po »šolskem spraševanju« je bil obed v župnišču, na katerem so proslavili god domačega župnika J. Kunsteljna. Po obedu so izročili

Knobleharjevi materi Ani (+1882) manjšo vsoto denarja. »Po obedu pa so pričujoči gosti skazali prav lepo keršanskega usmiljenja, ki se veselim gostjam kaj lepo podá; ubogi že do 76letni materi ranjcega Knobleharja, vdovi, so zložili 17 g. 33 kr. Silno razveseljena je bila mati, tudi pričujoča pri ti slovesnosti, in sprejela je lepi dar s priserčno hvaležnostjo. Gotovo ne bo nikoli tega dneva pozabila. Pa tudi gg. gostom bo ta dan za vselej v spominu ostal, in da bi se ta spomin globokeje vterdil, so gosp. fajmošter med nje razdelili precej iztisov knjige 'Abuna Soliman' z ranjcega Knobleharja podobo, ki jih je gospodarstvo zaloge za Knobleharjev spominek za to slovesnost odmenilo. – Pogrešali smo le samo nekterih gospodov iz Ljubljane, s katerih pričujočnostjo bi se bila slovesnost še povikšala, ktere je pa zaderževala dalečina in še bolj drugodne opravila in zadeve, da se niso vdeležili, akoravno so želeli.«³³

Franc Zajec je v serijo kipcev (odlitki v mavcu), v kateri so bili sv. Ciril in Metod, papež Pij IX., Friderik Irenej Baraga, France Prešeren, Anton Martin Slomšek,³⁴ hrvaški škof Josip Juraj Strossmayer, Lovro Toman, Janez Vajkard Valvazor, Jurij Vega, Valentin Vodnik in škof Anton Alojzij Wolf, okrog leta 1870 uvrstil tudi Knobleharja.³⁵

Na Knobleharjevem grobu v Neaplju leta 1871

Skupina Kranjcev je 10. marca 1871 obiskala Knobleharjev grob v Neaplju. Zgodnja Danica je objavila podrobno poročilo o potovanju v Rim in Neapelj. Kripto so po Knobleharjevi smrti prvič odprli. Delavci so dvignili kamnite plošče, ki so zakrivale vhod v kripto. Po 24 stopnicah se je 16 ljudi spustilo v kripto. Knobleharjevo truplo je bilo v beli krsti, zaklenjeni s ključavnicami. »Vzdignili so pokrov in zagledali smo skoraj same koščice velikega afrikanskega misijonarja. Glava je bila v stran obrnjena, kar se je utegnilo zgoditi pri odpiranju truge. Od moža, ki ga je preslavljal vsa srednja Afrika in cela Evropa, ki so si pašati šteli v čast z njim znanje imeti, smo videli še nekoliko nekdanje lepe brade,

³³ J. O. Lepstanski, »Od Škocijana na Dolenskem 12. kim.«, Zgodnja Danica, 1867, št. 27.

³⁴ Mariborska čitalnica je leta 1865 dala pobudo za Slomškov spomenik. Odkrili so ga leta 1878 v prezbiteriju mariborske stolnice.

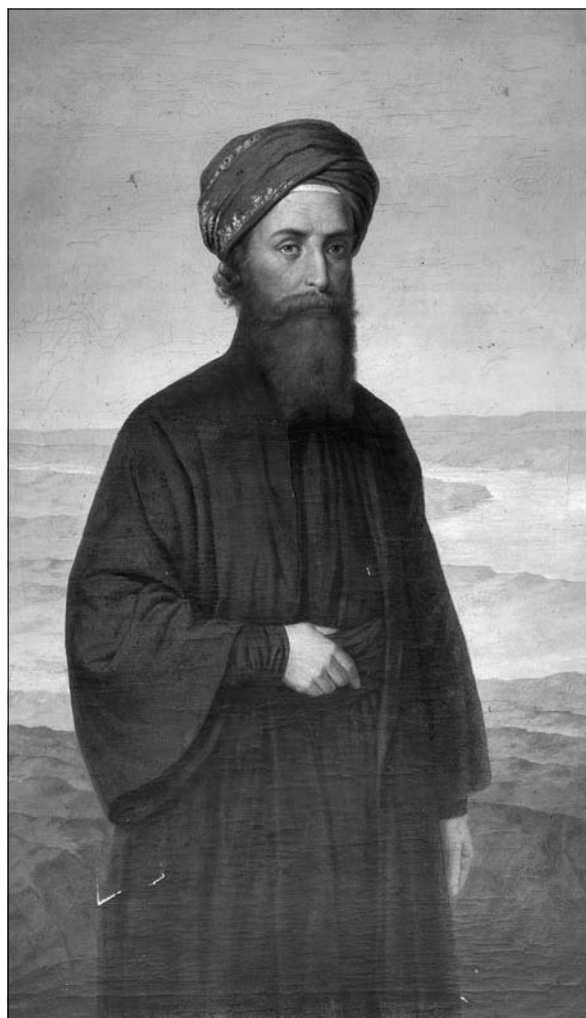
³⁵ »Iz Ljubljane, Zgodnja Danica, 1871, št. 10.

Knobleharjeva spominska plošča v cerkvi v Škocjanu
(Foto: Damir Globočnik)

ki je bila zdaj kakor zmedena pajčevina; motoz, s katerim si je zavezoval vijolčasto obleko, in če cele čevljičke pri znožji; drugo je bilo kostenjak in prav vmes. Nekaj pa je bilo še posebej ginljivo. Na persih, ter ob sercu smo našli lesén križec iz oljkinega lesa, ki je bil še cel in lepo ohranjen. Po podobi, kakor je izdelan, mislim, da ga je imel še iz Jeruzalema seboj in naj berže ga je to znamenje odrešenja spremljalo po njegovih misijonih.»

Pisec poročila o obisku Knobleharjevega groba, ki omenja, da je bil s Knobleharjem v Egiptu, je bil Luka Jeran. Jeran je dal nad Knobleharjevo glavo napis in venček s trakom v barvah trobojnice. Ko je namreč Jeran neki večer pred odhodom v katoliški družbi govoril o potovanju v Neapelj, je Regali svetoval, naj s seboj odnesejo venec iz Knobleharjeve domovine in mu ga s primernim napisom položijo na grob. Regali in njegova soproga sta prispevala venec. »Ko smo precej na tanko vse pregledali in odpravili, smo 'De profundis' z drugimi molitvami, ki smo jih s potertim srcem z njim obmolili. Potem

Henrich Wettach (1858–1929), Ignacij Koblehar. Wettach je oljni portret, ki je danes v škocijskem župnišču, naslikal po Kriehuberjevi litografiji iz leta 1850.
(Foto: Andrejka Nose)

so trugo spet zabili.« Luka Jeran je s privoljenjem o. superiorja vzel s seboj leseni križec.³⁶

Viri in literatura

Časopisni viri

- »Vaterländisches«, *Laibacher Zeitung*, 1858, št. 102.
- »Novičar iz Ljubljane«, *Novice*, 1850, št. 35.
- L. M. Krajnc:** »K prijazni besedi o spominkih«, *Novice*, 1858, št. 34.

³⁶ Luka Jeran, »Slovenci v Rimu pri sv. Očetu Piju IX. 5. in 6. sušca 1871«, *Zgodnja Danica*, 1871, št. 12; Luka Jeran, »Kranjci na grobu Ignacija Knobleharja v Neapelju 10. sušca 1871«, *Zgodnja Danica*, 1871, št. 13.

- »Iz Ljubljane«, *Zgodnja Danica*, 1858, št. 10.
 »Z Dunaja, 6. vel. travna«, *Zgodnja Danica*, 1858, št. 10.
 »V zadevi ranjeiga vis. čast. gospoda Provikarja dr. Ign. Knoblehar-ja«, *Zgodnja Danica*, 1858, št. 12.
 »Zastran Knobleherjeviga spominka«, *Zgodnja Danica*, 1858, št. 13.
 »Za dr. Knobleherjev spominek«, *Zgodnja Danica*, 1858, št. 14.
 »Glasi zastran Knobleherjeviga spominika«, *Zgodnja Danica*, 1858, št. 14.
 »Glasi zastran Knobleherjeviga spominika«, *Zgodnja Danica*, 1858, št. 15.
 »Za dr. Knobleherjev spominek«, *Zgodnja Danica*, 1858, št. 15.
 »Glasi zastran Knobleherjeviga spominika«, *Zgodnja Danica*, 1858, št. 16.
 »Za dr. Knobleherjev spominek«, *Zgodnja Danica*, 1858, št. 16.
 »Glasi zastran Knobleherjeviga spominika«, *Zgodnja Danica*, 1858, št. 17.
 »Glasi zastran Knobleherjeviga spominika«, *Zgodnja Danica*, 1858, št. 18.
 »Glasi zastran Knobleherjeviga spominika«, *Zgodnja Danica*, 1858, št. 20.
 »Glasi zastran Knobleherjeviga spominika«, *Zgodnja Danica*, 1858, št. 22.
 »Za dr. Knobleherjev spominek«, *Zgodnja Danica*, 1858, št. 23.
 »Popravek«, *Zgodnja Danica*, 1858, št. 26.
 »Za dr. Knobleherjev spominek«, *Zgodnja Danica*, 1858, št. 24.
Andrej Likar: »Prijazna beseda o spominkih«, *Novice*, 1858, št. 32.
 »Za dr. Knobleherjev spominek«, *Zgodnja Danica*, 1859, št. 1.
 »V Ljubljani«, *Zgodnja Danica*, 1859, št. 2.
 »Zastran prenašanja Knobleherjevega trupla in njegovega spominka«, *Zgodnja Danica*, 1859, št. 5.
Jožef Partel: »O prepeljavi ranjiga provikarja dr. Knobleherja«, *Zgodnja Danica*, 1859, št. 5.
 »Iz Ljubljane«, *Zgodnja Danica*, 1859, št. 9.
 »Zastran Knobleherjevega spominka«, *Zgodnja Danica*, 1860, št. 8.
 »Iz Aleksandrije«, *Zgodnja Danica*, 1860, št. 12.
 »Iz Ljubljane«, *Zgodnja Danica*, 1860, št. 15.
Luka Jeran: »Iz Ljubljane, 8. sveč.«, *Zgodnja Danica*, 1862, št. 6.

- J. O. Lepstanski:** »Od Škocijana na Dolenskem 12. kim.«, *Zgodnja Danica*, 1867, št. 27.
 »Iz Ljubljane, *Zgodnja Danica*, 1871, št. 10.
Luka Jeran: »Slovenci v Rimu pri sv. Očetu Piju IX. 5. in 6. sušca 1871«, *Zgodnja Danica*, 1871, št. 12.
Luka Jeran: »Kranjci na grobu Ignacija Knobleharja v Neapeljnu 10. sušca 1871.«, *Zgodnja Danica*, 1871, št. 13.

Literatura

- Jaklič, Franc:** *Apostolski provikar Ignacij Knoblehar in njegovi misijonski sodelavci v osrednji Afriki*. Ljubljana: Ljudska knjigarna, 1943.
Šmitek, Zmago: *Klic daljnih svetov / Slovenci in neevropske kulture*. Ljubljana: Borec, 1986.
Žiberna, Marjan: Misijonar in raziskovalec, ki je Krko zamenjal za Nil. *Spletni vir:* <https://www.era.si/2018/07/misijonar-in-raziskovalec-ki-je-krko-zamenjal-za-nil> (dostopno: oktober 2020)
Žitko, Sonja: *Historizem v kiparstvu 19. stoletja na Slovenskem*. Ljubljana: Slovenska matica, 1989.

Zusammenfassung

DIE GEDENKTAFEL FÜR DEN MISSIONAR IGNACIJ KNOBLEHAR IN ŠKOCJAN IN UNTERKRAIN

Der Missionar Ignacij Knoblehar (geb. 1819) verstarb am 11. April 1858 in Neapel. Er wurde in der Krypta der Kirche Santa Maria della Verità beim Kloster der Augustiner-Barfüßer begraben. Zu Beginn des Mai 1858 schlug ein unbekannter Autor in der „Laibacher Zeitung“ die Gründung eines Ausschusses vor, der für die Überführung der sterblichen Überreste Knoblehars nach Krain und ein öffentliches Denkmal sorgen sollte. Die vom geistlichen Dichter und Schriftsteller Luka Jeran redigierte Zeitung *Zgodnja Danica* veröffentlichte im Juni 1858 einen öffentlichen Spendenaufruf für das Denkmal. Einzelpersonen, Gemeinden, Pfarren und Dekanate wurden aufgerufen, ihre Wünsche schriftlich mitzuteilen, damit sie dem Ausschuss der Marianischen Kongregation in Wien, die für

die Überführung von Knoblehars Leichnam in die Heimat sorgen sollte, übermittelt wurden. Zgodnja Danica publizierte Verzeichnisse der Spender (das Geld wurde vor allem von Geistlichen gesammelt) und verschiedene Meinungen über den Standort des Denkmals für Knoblehar (der Friedhof beim hl. Christoph, der Dom, die Kapelle des hl. Franz Xaver in der Kirche des hl. Jakob, der Park Zvezda in Ljubljana, die Kirche oder der Friedhof in Škocjan). Das Denkmal hätte auch ein Denkmal für alle slowenischen Missionare, die in der Fremde verstorben waren, darstellen können. Einige setzten sich dafür ein, das Geld statt für ein Denkmal für die Missionstätigkeit in Afrika zu verwenden.

Die Redaktion der Zgodnja Danica legte das gesammelte Geld in der Laibacher Sparkasse an und machte mit dem Pfarrer von Škocjan in Unterkrain – dem Geburtsort des Missionars – aus, dass er für eine Gedenktafel in der Pfarrkirche des hl. Kanzian und seiner Geschwister sorgt. Die am 29. August 1867 enthüllte Tafel erinnert an ein Epitaph und ist ein Werk des Laibacher Steinmetzes Ignacij Toman jun. Das marmorne Medaillon mit dem Porträt des Missionars stammt vom Bildhauer Franc Zajec (1821–1888), wobei das von Langus bzw. Kriehuber geschaffene Porträt Knoblehars als Vorbild diente. In der Inschrift auf der Tafel werden die Missionare erwähnt, die infolge des ungesunden Klimas und des Gelbfiebers in Afrika verstorben waren. Im März 1871 besuchte eine Gruppe aus Krain das Grab Knoblehars in Neapel.

Der apostolische Provikar Matevž Kirchner ließ im Jahr 1860 eine Gedenktafel für die Kapelle in der Kirche in Karthum herstellen. Zgodnja Danica veröffentlichte im Februar 1862 einen Aufruf für Knoblehars „literarisches Denkmal“, das heißt einen Preis für ein Erzählgedicht über sein heldenhaftes Leben.

Schlagwörter: Ignacij Knoblehar, Škocjan in Unterkrain, Zgodnja Danica, Franc Zajec